

Jaka Lah, Uroš Smolej, Iva Krajnc Bagola, Mojca Funkl, Tanja Ribič

Matej Bogataj

KDO TÍČI NA KONCU VERZA?

S Shakespearom navdihnjeni mjuzikel s plesom in množičnimi koreografiranimi prizori nas popelje v ozadje »dvora«, kakor si ga lahko danes zamislimo, torej v center odločanja in oblasti. Ta »dvor« v Tračistanu, naselbini »slovenskih samojedov« – ker je njihova glavna disciplina ob besednem objedanju drugih, objedanje samih sebe, navznoter – predstavljajo vsi glavni stebri oblasti; gostilna kot parlament in birtinja Maša kot njegov predsednik, Cerkev s svojim v kozarcu boga iščočim reprezentantom ter vojska, ki je ravno zmagoslavno potolkla sovražnika in se na vse pretege samohvali. V to delitev kar naenkrat poseže tisk; Tračistan bo dobil časopis in se vpisal na žurnalistični zemljevid, v tabloidu nastopajoči pa na svetovno, globalizirano tržišče tračev in zvezdniških novic. Nekateri si za to nadvse prizadevajo in so pri tem prav komično osmešeni, njihovi napori, da bi prišli na naslovnico, jih po obdelavi fotografij izstrelijo naravnost na sredico, kjer se, kot se za takšne vrste tiska spodobi, nahaja fotografija čez dve strani. V času Starta, lokalne konkurence Playboyu, oba časopisa so namreč brali intelektualci zaradi poglobljenih člankov, kot so radi poudarjali, in so bile slečene punce samo njihovemu razumniškemu očesu prijeten ambient in podlaga razmisleku, so takšnemu prispevku rekli »duplerica«.

Če je včasih veljal pregovor, da otroci in golobi družino poserjejo, so danes to nehvaležno vlogo prevzeli mediji. Natančneje, njihov segment, ki se imenuje rumeni tisk in nam besedno zvezo »rumena nevarnost«, včasih rezervirano za azijsko demografsko bombo, osvetljujejo v popolnoma novi luči. V še drugih in še bolj intenzivnih odtenkih rumenkaste, seveda. Vendar si rumenjaki, ki poskušajo prodreti na podhranjene tračistanske medijske

trge privoščiči preveč; ne daje informacij, te krajani tako ali tako dobijo v gostilni in okoli nje, temveč prikraja dogodke. Dobesedno vzame zahtevo, da mediji dogodke ne samo spremljajo, temveč ustvarjajo, kar je samo znotrajmedijska različica spoznanja konzumentov medijev in občasnih nastopajočih, kadar ga pobiksamo, da se stvari, ki jih ni v medijih, niso zgodile. Ker je Tračistan majhen, prikrajanje ustvari nekaj zapletov, ki pa so hitro pojasnjeni in njihova resničnost ovržena; tračarjenje za vse naenkrat tudi v tem okolju lahko deluje samo takrat, ko tradicionalna skupnost izgubi svojo kompaktnost in se nekateri med enakimi počutijo nekaj več. Pravzaprav se počutijo nekaj manj in to kompenzirajo s tem, da se postavijo bolj v ospredje, uprizarjajo domotožje z videnjem v pozni dolenskega Supermana na ograji, šepetajo konjem in tičem, recimo. Si v te namene izmišljajo novice o sebi in jih pošiljajo časopisom, se slikajo z domačimi živalmi ali poročajo o sanjskih počitnicah na eksotičnih destinacijah, pogosto narejenih z montažo selfijev na promocijske plakate turističnih agencij. Kar duhovito formulira Tičevo besedilo: »Novice so črne, rdeče, rumene, / brez nas ni procesije nobene, / ene plačamo, da odprejo usta, / eni fotko sami pošljejo z dopusta.«

Seveda se tudi zaplet v mjuziklu *Trač* razreši komedijsko, s srečnim koncem, na katerem se v borbi dobrega in zla spopadeta ljubezen in tračarjenje; tokrat ljubezen, ki so je protagonisti tako polni, v vseh oblikah, zmaga. Rumenjaki še niso naredili zmede, niso še dovolj pognojili terena zase, sicer bi bil mjuzikel slej ko prej žaloigra.

»Najljubša spolna praksa tu je vtikanje nosu«

Nič čudnega ni, da je ob navezavi na nekatere znamenite citate iz *Hamleta* ali romantične tragedije *Romeo in Julija*, recimo navidezna smrt enega od ljubimcev in česa, kar pripada shakespeareani, Cyrano ena stranskih, vendar tudi ključnih referenc Tičevega libreta, nanjo besedilo samo opozarja, ko poskušajo glavno, Hero, naučiti manir. Najvišji odraz teh pa je rimanje, gladko zlaganje besed, šele to pokaže njeno zrelost za ljubezen in takoj tudi že za poroko. Cyranojeva zgodba, kakor jo je ob prelomu v dvajseto stoletje zapisal Rostand, je primer romantičnega razumevanja ljubezni. Govori o tem, kako se nosati mečevalec in stihoklep zaljubi v mladenko, ki pa raje vidi malo trapastega in nespretnega kadeta, ki mu manjka predvsem zgovornosti, da ne rečemo leporečja – oziroma sejanja rožic, kakor so tej jezični večščini rekli naši robati kmečki predniki, ki jim je bilo na polju in njivi vse, kar ni bilo za pojest, sumljivo in odveč. Spomnimo se; Cyrano, galantni in jezični prepirljivec, spreten z rapirjem prav enako kot jezikovno nabrušen, je v balkonskih prizorih dvorjenja tisti stric iz ozadja, ki šepeta mlademu zaljubljenecu, da ta vsaj za silo zadosti mladenkinim potrebam po moškem, ki bi združeval lepoto in pamet. Ta smešna precioza da več na formo kot na vsebino, udvorljiva zgovornost ji priča več o značaju kot mimika in gestikulacija in kar je še teh signalov, ki si jih ves čas izmenjujemo. Šele izbrušena pesniška večščina,

sposobnost stikanja in prepletanja besed ji ponuja jamstvo za tisto, o čemer je sanjala (skoraj) vsaka družbeno marginalizirana ženska tistega časa : da se bodo po dolgi in zvesti ljubezni in vrsti otrok na grobu spletle vitice iz njenega in ljubimčevega groba. Če je že realnost – umrljivost otrok, patriarhalnost, pogosto dogovorjene poroke in bedno zakrivanje morebitnih čustev, kolikor (jim) ni sentimentalni aparat crknil že zamlada, kot lahko infekcije in splavi povzročijo sterilnost – tako grozna, so sanjarjenja o idealiteti, kakršnih so polni pocukrani romani, še močnejša, saj so eden redkih oken za pobeg. Emma Bovary je še brala, danes pa; oken kolikor hočemo, od računalniških do žajfnic z vseh koncev planeta. In kolikor hočejo rumenega tiska, za tiste, ki še listajo na papirju.

Vendar dobimo pri Cyranojevem skitem početju, ki pošlje v igro nekoga drugega, pravzaprav svoj simulaker, da ne rečemo spletno: avatar, tipično gledališko situacijo; nekdo čeden in okreten ponavlja besede nekoga, ki je skrit, ki ni več nastopov, morda zadržan in odljuden, vse pa se dogaja v obojestransko zadovoljstvo. Prvi dobi misli in modrečev glas, kot se šika, drugi dobi stas in mladost, ki sta zahtevana s strani deklina (publike), ki je že/l/jna predvsem večščine in okretnosti in razbremenjenosti duha teže. V igralcu, ki piše, se tako združi oboje, šepetalec in medij, posrednik šepetanja; Cyrano in mladi izpostavljeni osvajalec; posebej še, če igra tisto, kar je sam napisal.

»Ljubil sem, verjel sem ti, a bil z nekom sem, ki ga ni«

»Še Gospod nima tega dosega,« vzklikne Župnik iz Tičevega libreta, ko uvidi moč medijev. V skladu s tisto demokratizacija okusa, ki se je že Nietzscheju tako gnusila, pa jo je videl v embrionalni in zgodnjeotroški fazi, ko je še vsak lep, je javno mnenje tisto, ki navidez poganja svet. Zmagujejo tisti, ki uspejo nasloviti množice, in arogantni prostaki na volitvah in v anketah in ob glasovanjih o priljubljenosti vedno znova premagajo (pre) pametne in načitane. V Tičevem besedilu sicer ne, tam je konec spravljen, tri poroke – pogreb pa kvečjemu sovražnikov nekje daleč. Čeprav že opis obeh neoženjenih sester v spisku komičnih oseb obljublja, da bo morda prišlo do dramskega preobrata, da bo »načitana nesrečnica« Hero ([ˈhɪərəu]?) v skladu z neko Tračistanu tujo silo napredovala glede na uspehe »jezikave lepotic« Beatrice. Vendar je vdor ljubezni tako močan, da ji ne pobegne nihče. Vse, razen producenta in režiserja tračev, Don Svedra, ki je izgubil polčas, namreč dobro useka in obnori. Pa tistih, ki so v zakonu pridobili imunost.

Župnik v rumenjakih prepozna konkurenco. Kar je bila včasih kohezivna vloga religije, še prej mitologije, to zdaj opravljajo mediji. V skladu s pričakovanji in dometom množic tudi sami vse bolj spuščeni, enako kot hlače tistih, ki jih zasačijo in flagranti. Naj bo tabloid dober ali slab, za branost mora ponuditi ne le čim več ažurnih poročil s terena, torej z rdečih preprog in iz zakulisja, temveč kar najbolj širok nabor vedenj in znanj, če

je mogoče čim bolj instantnih, ki naj uporabnikom ponudijo tisto, česar jim ne more dati lastna izkušnja: kako odstraniti sol s čevljev, ko se vrnemo z zaradi poledice posoljenih pločnikov, kateri so najbolj nevarni predsodki o hujšanju in kako ugotovimo, da naš partner ni več čisto in zares v zvezi, da mu misli uhajajo drugam. Kot bonus in točke zvestobe, ki zamenjajo čudeže v religijah: katerih pet sadežev bo poskrbelo za vnos antioksidantov, ki se potem v našem telesu spopadajo s prostimi radikali, temi povzročitelji vseh mogočih nevarnih in celo terminalnih bolezni, torej nosilcev smrti. Se zdi, da nam rumenjaki obetajo nič manj kot nesmrtnost, če bi jih seveda brali dovolj redno in spoštovali njihove nasvete; zdi se, da če danes sploh še kdo umre, je to samo zato, ker svaril in napotkov rumenjakov ne jemlje dovolj resno. Ali greši; kot je včasih Bog vse videl in kaznoval, danes to počnejo procesi v telesu, ki se za vnos škodljive hrane, ki ga zakisa, slej ko prej maščujejo. To je sodobno razumevanje greha in kazni: kdor kadi, se ne lupčka, s tem pa si je že odbil kakšnih pet let življenja, kdor ne dela zjutraj tibetancev ali jih občasno preskoči, kdor si ne vzame časa za zmeren tek ali pilates, kdor zanemarija v kuhinji kvinojo, papajo in kumkvat, teh rajskih sadežev večnega življenja, tega čaka slej ko prej kazen, jabolko spora, ječmen v očesu, težave s prebavo, debelostjo in na koncu smrt, katere dokončnosti se bodo pravoverni, kot v vseh religijah, izognili ali jo kako drugače amortizirali.

**»Kot dva človeka za ljubav sta za rimo nujna verza dva,
zato najlažje se rodi, ko se zaljubiš, pride iz srca«**

Ljubezen je v zraku, potem pa pristane v obliki letalcev in sploh iz vojne prispelih. V Tičevem besedilu je ljubezen sila, ki se pojavi nenadno in vse uravna. Bog iz stroja, deus ex machina, kot komentira eden od nastopajočih, ljubezen je najbolj penetrantna sila in nasprotnik rumenjakovskih intrig. Ljubezen oziroma zaljubljenost vidimo skozi dve optiki; na eni tisti, ki jih je spravila v zakon in si mislijo, kot ruševci, ko enkrat spregledajo in se nehajo peteliniti, da nam je vsem v pogubo, na drugi mladi vznesenci, entuziasti, po vedenju tako blizu v oblakih opojnega dima prekajenim bakhantkam. Ljubezen je vezivo sveta, njegovo skrivno gonilo, nekaj presežnega. Da je Boga zamenjala Ljubezen, pa je vedel že pariški psihoanalitik, ki je dejal, da je ljubezen v resnici tisto, kar vsiljuje tisti, ki tega nima, tistemu, ki tega noče. Nesporazum, vsiljevanje in projekcija, misija nemogoče, pretakanje iz praznega v prazno. Vsaj na dolgi rok.

Na kratki rok pa omogoča ljudem, da zapojejo. Da se jim razvežejo sicer zadržani glasovi. Hero, na primer, že po imenu glavna junakinja, spozna moč rime, uvidi možnost stikanja tam, kjer je bil prej suhi intelekt. Se postavi z obrobnege mesta razumnika, da ne rečemo za rimo in tudi sicer netaleantiranega kritika, v samo središče dogajanja, kjer bo rimala, rimala ... Spregovorila bo v »rimščini«, v jeziku, v katerem se vse rima, uradnem jeziku Tračistana; vstopila v jezik, stopila v svet in takoj že tudi v zakon. Vendar kot tvorka stavkov, v katerih se bodo

moški in ženski in polni stiki, kot se tudi reče različnim rimam, čim bolj stikali in vzneseno pre-stopice-vali, kjer bo anapest zasledoval trohej na jambu, kjer bo daktil kazal sredinec amfibrah; ljubezen jo bo postavila na zaželeno mesto, tja, kjer je sprejeta občevalna praksa, da nos vsak vtika tja, kjer se drugi praska. Pač v skladu še z eno ugotovitvijo iz librete, namreč : kolikor seksaš, toliko veljaš. Ljubezen naredi iz Hero (skoraj) Cyranoja; iz opazovalke postane igralka v lastni ljubavni igri. Ahi, amore! Ahi, dolore! bi rekli v kakšni (kripto) italijanski operi, ki je ob početju Molièra, Cyranojevega vrstnika in sošolca, še eden od vzorov Tičevega pisanja. S to bogato navezavo na tradicijo gledališča in komedije in dvornega baleta pa Tič skozi karikaturo pokaže na današnje stanje sveta, v katerem se umori dogajajo medijsko, še bolj kot v tiskani v elektronski obliki, medmrežje ni s tega vidika nič drugega kot globalizirana opravljalnica. V realnosti bi bilo potrebno kar veliko, skoraj neskončno ljubezni, da bi se stvari postavile na svoje mesto. Ali pa ena odločna električna redukcija, samo: kdo bi pa potem zdravil tiste, ki so uspešno in globinsko pridobili odvisnost od družabnih omrežij, objavljanja neskončnih količin narcističnih podob, selfijev, zraven pa opreznosti za drugimi, vtikanja nosu v tujo privatnost in razkazovanja lastne, in kar je še tega?